

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MUZIČKA AKADEMIJA
VIII. ODSJEK ZA GLAZBENU PEDAGOGIJU

MANUELA VUKOVIĆ

**ELEMENTI VREDNOVANJA UČENIKA
U NASTAVI GLAZBENE KULTURE**

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
MUZIČKA AKADEMIJA
VIII. ODSJEK ZA GLAZBENU PEDAGOGIJU

**ELEMENTI VREDNOVANJA UČENIKA
U NASTAVI GLAZBENE KULTURE**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Nikolina Matoš

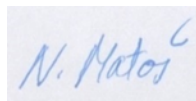
Studentica: Manuela Vuković

Ak. god. 2019./2020.

ZAGREB, 2020.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

doc. dr. sc. Nikolina Matoš

A small rectangular box containing a handwritten signature in blue ink that reads "N. Matoš".

U Zagrebu, _____

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU
KNJIŽNICI MUZIČKE AKADEMIJE SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

SADRŽAJ

Sažetak.....	6
1. Uvod.....	7
2. Dokimologija kao znanost od vrednovanju.....	8
3. Specifičnosti vrednovanja umjetničkog predmeta.....	17
4. Načini i elementi vrednovanja u nastavi glazbene kulture.....	22
4.1. Planiranje, realizacija i vrednovanje aktivnosti u nastavi Glazbene kulture.....	23
4.1.1. Pjevanje.....	24
4.1.2. Sviranje i Glazbeno stvaralaštvo.....	25
4.1.3. Slušanje glazbe.....	26
4.2. Specifičnost vrednovanja učenika prema <i>otvorenom modelu</i> nastave glazbe.....	27
4.3. Realizacija odgojno-obrazovnih ishoda prema novom predmetnom kurikulumu.....	28
4.4. Postupci i kriteriji vrednovanja učenika u nastavi glazbe.....	34
5. Prijedlozi vrednovanja učeničkih postignuća u nastavi Glazbene kulture na primjeru <i>opere</i> kao glazbeno-scenske vrste.....	38
6. Zaključak.....	44
7. Literatura.....	45

Popis slika

Slika 1: Odnos zastupljenih domena u odgojno-obrazovnoj vertikali.....	29
--	----

Popis tablica:

Tablica 1: Područja kurikuluma.....	17
Tablica 2: Odnos domena i aktivnosti u nastavi Glazbene kulture.....	28
Tablica 3: Primjer odgojno-obrazovnih ishoda u domeni <i>Slušanje i upoznavanje glazbe</i>	31
Tablica 4: Primjer odgojno-obrazovnih ishoda u domeni <i>Izražavanje glazbom i uz glazbu</i>	32
Tablica 5: Primjer odgojno-obrazovnih ishoda u domeni <i>Glazba u kontekstu</i>	33
Tablica 6: Prijedlog kriterija ocjenjivanja elementa <i>Slušanje i upoznavanje glazbe</i>	37
Tablica 7: Prijedlog kriterija ocjenjivanja elementa <i>Izražavanje glazbom i uz glazbu</i>	37

Tablica 8: Prijedlog kriterija ocjenjivanja elementa <i>Osnove glazbene umjetnosti</i>	38
Tablica 9: Prikaz odgojno-obrazovnog ishoda povezanog s operom.....	39
Tablica 10: Osmosmjerka na temu <i>Čarobne frule</i>	40
Tablica 11: Primjer zadatka za učenike.....	41
Tablica 12: Prvo pitanje s povezivanjem odgovora.....	41
Tablica 13: Drugo pitanje s odabirom točnog odgovora.....	41
Tablica 14: Treće pitanje s izbacivanjem uljeza.....	41
Tablica 15: Četvrto pitanje s dopisivanjem odgovora.....	42

SAŽETAK

U diplomskom radu pružen je opis dokimologije kao znanosti o vrednovanju te definicije svih sastavnica vrednovanja. Navedene su specifičnosti umjetničkih predmeta, kao i pregled službenih dokumenata koji su povezani s vrednovanjem učeničkih postignuća. U diplomskom su radu definirani različiti načini vrednovanja i sukladno tome, odgovarajuće metode i strategije učitelja te aktivnosti učenika. Pružen je i pregled novog predmetnog kurikulumu uz detaljniji opis područja (domena) te analizirani postupci i elementi vrednovanja u nastavi Glazbene kulture u osnovnim općeobrazovnim školama i to u *predmetnoj nastavi* (od petog do osmog razreda). Elementi vrednovanja se pritom odnose na glazbene (izvođačke i stvaralačke) aktivnosti učenika koje se mogu odvijati skupno ili individualno, na aktivno slušanje glazbe temeljnih glazbenih obilježja, na razumijevanje konteksta u kojemu je glazba nastala i naposljetku, na samostalno istraživanje i prikupljanje podataka o glazbi.

Ključne riječi: aktivnost učenika, elementi vrednovanja, ishodi učenja, nastava glazbe, ocjenjivanje

ABSTRACT

The diploma thesis provides a description of docimology as a science of evaluation and the definition of all components of evaluation. The specifics of art subjects are given, as well as an overview of official documents related to the evaluation of student achievement. The diploma thesis defines different ways of evaluation and, accordingly, appropriate methods and strategies of teachers and student activities. An overview of the new curriculum with a more detailed description of subject-areas (domains), analyzed procedures and evaluation elements in the teaching of *Music* in primary school in the process of teaching (from the fifth to the eight grade). Elements of evaluation refer to musical (performing and creative) activities of students that can take place together or individually, active listening to music and basic musical characteristics, understanding the context in which music originated and ultimately researching music independently.

Keywords: assessment, elements of evaluation, learning outcomes, music teaching, student activity

1. UVOD

Ocjenjivanje je sastavni dio svih razina i vrsta školovanja te ono privlači veliku pažnju učenika i roditelja. Često nailazimo na situacije u kojima ni učenicima, niti roditeljima nije važno učeničko znanje, nego što bolja ocjena. Osim što su ocjene pokazatelj učeničkoga postignuća i napretka, one također učeniku omogućuju upis u željeni viši stupanj – razred odnosno razinu obrazovanja. Ocjene su više od broja ili opisa te one itekako mogu utjecati na samopouzdanje, samopoštovanje i motivaciju učenika. Uslijed navedenih razloga, učitelj mora nastojati biti što objektivniji prilikom vrednovanja, kako bi ocjena bila primjerena razini učenikovih postignuća.

U diplomskom je radu predstavljena dokimologija kao znanost o vrednovanju. Pritom su opisane sastavnice vrednovanja – *praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje* – te vrste vrednovanja kao što su *formativno i sumativno vrednovanje, unutarne, hibridno i vanjsko vrednovanje te vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog*. U poglavlju pod nazivom *Specifičnosti vrednovanja umjetničkih predmeta* donosim pregled područja kurikuluma te ističem što se u kurikulumu i pravilnicima govori o umjetničkom području i koji predmeti mu pripadaju. U diplomskom radu predstavljeni su i elementi, načini i kriteriji vrednovanja učenika u nastavi Glazbene kulture, kao i viđenja raznih autora koji su se posvetili ovoj temi. Također, predstavljeni su problemi s kojima se susreće svaki učitelj prilikom ocjenjivanja i u tom sam kontekstu upozorila na što treba obratiti pažnju kako bi (pr)ocjena bila što preciznija te kakve povratne informacije ocjena pruža učeniku. Zadnje poglavlje sadrži prijedloge vrednovanja učeničkih postignuća u nastavi Glazbene kulture na primjeru *opere* kao glazbeno-scenske vrste. Prikazani su razni zadatci s kojima učenike možemo motivirati za učenje te učinkovito vrednovati njihova postignuća.

2. DOKIMOLOGIJA KAO ZNANOST O VREDNOVANJU

Dokimologija je znanstveno-pedagoška disciplina koja se razvila tijekom tridesetih godina dvadesetoga stoljeća. Riječ dokimologija potječe od grčke riječi *dokimos*, što znači provjeren, čestit, dokazan i *logos*, što znači nauka. Potreba za disciplinom kao što je dokimologija stvarala se prilikom svakog ocjenjivanja, mjerenja i prosudbe. Jedna od sastavnica dokimologije je i *školska dokimologija* koja se bavi proučavanjem svih sastavnica vrednovanja odnosno proučavanjem raznih oblika ocjenjivanja u školi, kriterijima ocjenjivanja te svim čimbenicima koji uvjetuju odabir oblika ocjenjivanja (Matijević, 2017).

Vrednovanje je „sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini ostvarenosti odgojno-obrazovnih ishoda, kompetencijama, znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu” (NN, 2019, čl. 2). U navedenom pravilniku stoje i definicije svake sastavnice vrednovanja pa je tako *praćenje* „sustavno uočavanje i bilježenje zapažanja o postignutoj razini kompetencija i postavljenim zadacima definiranim nacionalnim i predmetnim kurikulumom, nastavnim planom i programom te strukovnim i školskim kurikulumom” (NN, 2019, čl. 2). Kao druga sastavnica vrednovanja navedeno je *provjeravanje*, što bi podrazumijevalo procjenjivanje razine znanja koju je učenik postigao u određenom nastavnom predmetu. *Ocjenjivanje* je treća sastavnica i „pridodaje brojčanu ili opisnu vrijednost rezultatima praćenja i provjeravanja učenikova rada.” (NN, 2019, čl. 2). Cjelokupni proces vrednovanja za učitelje ne predstavlja lak zadatak. Prilikom vrednovanja, učitelji prikupljaju i analiziraju informacije na temelju kojih donose procjene o procesu učenja, kao i rezultatima toga učenja. Svaki učitelj bi pritom trebao razumjeti:

- kurikulumom definirane odgojno-obrazovne ciljeve, očekivanja i ishode;
- mogućnosti i ograničenja pojedinih pristupa, kao i oblike i metode vrednovanja;
- procese učenja te učenikove osobitosti (MZO, 2019).

„Okvirom nacionalnoga kurikulum¹ sustav odgoja i obrazovanja jasno se određuje i usmjerava k razvoju kompetencija kao međusobno povezanih sklopova znanja, vještina i stavova koji su preduvjet uspješnoga učenja, rada i života u 21. stoljeću.” (MZO, 2019). Nadalje, Okvir definira tri skupine generičkih kompetencija:

- *oblici mišljenja* – rješavanje problema, donošenje odluka, kritičko mišljenje, kreativnost i inovativnost;
- *oblici rada i korištenje alata*– suradnja, komunikacija, informacijska i digitalna pismenost;
- *osobni i socijalni razvoj* – upravljanje sobom, upravljanje obrazovnim i profesionalnim razvojem, povezivanje s drugima.

„Navedene generičke kompetencije zajedno s kompetencijama specifičnim za pojedine razine i vrste odgoja i obrazovanja, za područja kurikulum¹, međupredmetne teme i nastavne predmete čine osnovu za ostvarivanje ciljeva odgojno-obrazovnoga sustava na kraju osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja” (MZO, 2019). Sukladno načelima i ciljevima kurikulumske sustava, naglasak se ovdje stavlja na procese učenja, ostvarivanje napretka, suradnju učitelja i učenika te jednakost svih učenika. Prema Okviru, vrednovanje se temelji na sljedećim načelima:

- „vrednovanje usmjereno učenju i razvoju;
- vrednovanje usmjereno sveobuhvatnosti odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda;
- transparentnost i pravednost vrednovanja;
- uravnoteženost unutarnjeg i vanjskog vrednovanja učeničkih postignuća.“ (MZO, 2019).

Postoje dva osnovna oblika vrednovanja, a to su sumativno vrednovanje i formativno vrednovanje. *Sumativnim* se vrednovanjem procjenjuje učenikovo trenutno znanje i vještine: takvo se vrednovanje provodi na kraju određenoga razdoblja ili na kraju obrađene nastavne cjeline. Kod sumativnog vrednovanja, za prikupljanje podataka koriste se usmene i pismene provjere učenika. Ovakva vrsta vrednovanja dominira u tradicionalnim školama, što često može rezultirati učenjem radi ocjene, a ne radi znanja, kampanjskim učenjem, umjesto poticanjem na

¹U daljnjem tekstu Okvir.

kvalitetniji rad. Sumativno vrednovanje također može dovesti u opasnost da (pr)ocjenjivanje postane subjektivno (MZO, 2019).

Druga vrsta vrednovanja je *formativno* vrednovanje, što bi podrazumijevalo kontinuirano praćenje učenikova napretka tijekom cijele školske godine. Takvom vrstom praćenja učitelj može uočiti način rada kojim učenik postiže određene rezultate, njegove sposobnosti, vještine i talente, ali također i ono što ga usporava, to jest učenikove slabosti na kojima treba poraditi. Posljedica primjene formativnoga vrednovanja je kvalitetna nastava, bolja postignuća učenika i veća motivacija za učenje. Prilikom takvog načina vrednovanja učenik će dobiti povratnu informaciju o tome što se od njega očekuje, odnosno što je dobro, a što bi trebalo popraviti. Formativno vrednovanje osnova je za individualizirano poučavanje pa će na taj način učitelj imati na umu mogućnosti pojedinca, a ne (samo) razreda u cjelini (MZO, 2019).

U formativnom praćenju od velike važnosti je takozvani *portfolio*, to jest pokazna mapa. Portfolio je učenikov „dosje“ koji sadrži dokumente o učenikovom, radu, napretku i postignućima (Matijević, 2017). Često se u portfolio spremaju pisane provjere, radovi učenika nastali u školi, ali i domaće zadaće. On ne mora biti samo „fizički“, već djelomično ili u cijelosti digitalni. Nema pravila što se sve može staviti u portfolio, a učitelj može u dogovoru s učenikom odlučiti koji će rad arhivirati, što će doprinijeti razvoju vještine samopraćenja kod učenika. Izrada pokazne mape se temelji na sakupljanju te odabiru podataka koji najbolje prikazuju određenu učenikovu kompetenciju, što je najbolji način da učitelj ima uvid u učenikov rad, područja nadarednosti i probleme na kojima još mora poraditi.

Okvir navodi temeljne pristupe vrednovanju kao što su (1) vrednovanje za učenje, (2) vrednovanje kao učenje i (3) vrednovanje naučenog. *Vrednovanje za učenje* kao rezultat nema ocjenu, već samo razmjenu informacija o učenju i rezultatu učenja. Učenik prilikom takve vrste vrednovanja dobiva informaciju kako unaprijediti svoje učenje i gdje se trenutno „nalazi“ s obzirom na postavljene ciljeve učenja. Učenike pritom možemo provjeravati pomoću metode izlaznih kartica, postavljanjem pitanja, pregledom domaćih zadaća ili pak radom u skupinama (MZO, 2019). *Vrednovanje kao učenje* se zapravo odnosi na vrednovanje od strane samih učenika te učiteljima može pomoći oko podjele odgovornosti između učenika i učitelja. Učitelji također mogu dobiti uvid u učeničko razmišljanje te im takvo vrednovanje može pomoći u kreiranju

kvalitetnijeg poučavanja. Učenici prilikom vrednovanja-kao-učenja mogu uskladiti vlastite procjene s procjenama svojih vršnjaka te razviti vještinu upravljanja učenjem (MZO,2019). Vrednovanje kao učenje vrlo je važno kako bi učenik razvio vještinu samovrednovanja te kako bi mogao regulirati svoj odnos prema učenju. Učenici također mogu vrednovati učenje i postignuće svojih vršnjaka: vršnjačko vrednovanje jest oblik suradničkog reguliranja učenja (MZO, 2019). Prilikom provedbe vršnjačkoga vrednovanja, svaki učitelj treba poticati učenike da se usredotoče na pozitivne strane tuđeg rada, ali i na to kako poboljšati ono što je slabije.

Vrednovanje naučenoga, kao oblik sumativoga vrednovanja, provodi se periodično odnosno nakon određenog obrazovnog razdoblja. „Vrednovanje naučenoga jest sumativno vrednovanje kojemu je svrha procjena usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda nakon određenoga (kraćeg ili dužeg) razdoblja učenja i poučavanja” (MZO, 2019). Vrednovanje naučenoga je također i vrednovanje:

- „kojim se provjerava učinkovitost nekoga obrazovnog programa;
- koje služi certificiranju postignuća učenika na kraju određenoga odgojno-obrazovnog razdoblja ili razine;
- koje ima selekcijsku svrhu za upis u višu odgojno-obrazovnu razinu.” (MZO, 2019)

Na temelju toga tko je osmislio, planirao ili proveo vrednovanje razlikujemo tri oblika vrednovanja naučenoga, a to su:

- a) *unutarnje* vrednovanje – kreira, planira i izvršava učitelj i može se reći da u ovu kategoriju spada većina usmenih i pisanih provjera koje se realiziraju u školi;
- b) *hibridno* vrednovanje – kreira i planira ispitni centar, a izvršava učitelj;
- c) *vanjsko* vrednovanje – kreira, planira i izvršava ispitni centar, a realizira se u pravilu u formi Nacionalnih ispita i Državne mature.

Matijević (2017) navodi kako izbor modela vrednovanja ostvarenih rezultata ovisi o odgovorima na sljedeća pitanja:

- „Što se sve vrednuje u školi?
- Tko planira i izvodi vrednovanje?
- Koja je svrha vrednovanja?
- Komu ili čemu će služiti rezultati vrednovanja?

- O kojoj vrsti škole (školskog i nastavnog kurikulumu) se radi? Obvezna ili neobvezna škola?”

Kod dokimoloških je stručnjaka već dulje vrijeme prisutna dilema treba li ishode učenja ocjenjivati broičano ili analitički opisati aktivnosti i ishode. Po pitanju broičanog ocjenjivanja, u hrvatskim se školama koristi *numerička skala* od pet stupnjeva na kojoj ocjena 5 (odličan) označava najbolji uspjeh. Svaki broj označava kvalitetu stečenoga znanja ili učenikove sposobnosti. Uloga ocjene je dati informaciju učitelju i učeniku o razini naučenog znanja i stečenih vještina. Učenici očekuju mišljenje učitelja o njihovom načinu rada i postignućima. Učenik može dobiti povratnu informaciju koja će biti izrečena broikom (1,2,3,4,5) ili riječima (slabo, dobro, izvrsno). Učenik na temelju te povratne informacije može uvidjeti je li zadovoljan postignutim rezultatom, želi li ga poboljšati te je li učitelj zadovoljan (Matijević, 2017). S obzirom na dobivene ocjene, učenik može regulirati svoj odnos prema učenju i školskim aktivnostima. Ocjenom osiguravamo evidenciju učenikova napretka te ona može poslužiti kao iskaz sadašnjeg postignuća. Ocjena također ima i motivacijsku funkciju, gdje učitelj prilikom davanja ocjene regulira odnos učenika prema učenju. To područje je vrlo problematično jer je svaki učenik različit te različito reagira na dobivenu ocjenu. Zbog toga se može dogoditi da učenika loša ocjena potakne da sljedeći puta pokuša dati više od sebe, dok drugog učenika može obeshrabiliti. Isto je i s odličnom ocjenom – ako učeniku dodijelimo višu ocjenu (no što je zaslužio) može se dogoditi da se učenik „opusti“ dok, primjerice, drugog učenika ta ocjena može motivirati da se trudi još više.

Ocjene imaju još jednu funkciju, a to je nažalost *rangiranje* učenika prema ocjenama (Matijević, 2017). Učenika se uspoređuje s drugim učenicima, što za slabije učenike može rezultirati manjkom samopouzdanja. Usporedba uspješnosti dolazi od strane učitelja odnosno od strane škole, a to se može vidjeti i iz primjera dodjeljivanja pohvalnica najboljim učenicima na kraju školske godine. Također, učenike uspoređuju i roditelji pa se često može čuti rečenica: „Kako je on/a dobio/la ocjenu odličan, a ti ne?“. Na kraju se i učenici sami uspoređuju s ostalim učenicima, a rezultat toga je u većini slučajeva da učenici uče zbog ocjene ili kako bi bili bolji od drugih, a ne zbog znanja. Često se zbog ocjena gubi i motivacija na određenim predmetima. Učenik bi se jedino trebao uspoređivati sam sa sobom odnosno sa svojim prethodno ostvarenim rezultatima. Upravo zbog toga što je učenicima oduvijek bilo važno koju će ocjenu dobiti, moglo

bi se ustanoviti kako je kod učenika školski uspjeh temelj njihova mentalnog zdravlja tijekom školovanja, ali i samopouzdanja te samopoštovanja. Danas je rangiranje učenika posebno izraženo, zbog obrazovnog sustava koji diskriminira djecu s lošijim uspjehom u smislu da ne mogu upisati željenu srednju školu i/ili fakultet. Ne smijemo zaboraviti da je ocjena također i pokazatelj djelotvornosti učiteljeva rada, ali i kvalitete škole kao odgojno-obrazovne ustanove.

Važno je napomenuti kako ista ocjena ne mora značiti i isto znanje jer su učitelji, iako to ne bi trebalo biti tako, skloni subjektivnosti i pogreškama u (pr)ocjenjivanju. Svaki učitelj ima svoje kriterije po kojima ocjenjuje učenike, a nažalost ti kriteriji nisu uvijek isti za sve učenike. Na subjektivnost ocjene svakako utječe subjektivno mjerilo ispitivača (Matijević, 2017). Subjektivno mjerilo ispitivača značilo bi tendenciju učitelja da zbog svojih strogih kriterija učenike ocijeni slabije, dok bi ih „blaži“ učitelj ocijenio boljim ocjenama. Na subjektivnost ocjene utječu i sljedeći faktori: (1) znanje prethodno ispitanih učenika, (2) kvaliteta razreda, (3) neodređenost učenikova odgovora, (4) neodređeni kriteriji, (5) nemogućnost temeljitog ispitivanja, (6) način ispitivanja, (7) raspoloženje učitelja koji ispituje te (8) učenikova trema. Na subjektivnost ocjene utječe i „halo efekt“, što bi značilo da mišljenje učitelja o učeniku utječe na ocjenu koju čemu dodijeliti (Rojko, 1997). Učitelj nerijetko ocjenjuje na temelju prvog dojma, prema osobinama koje mu se sviđaju odnosno ne sviđaju ili prema ocjenama iz ostalih predmeta.

Prema Grginu (1994), faktori koji utječu na ocjenjivanje učenika su osobna jednadžba, logička pogreška, pogreška sredine, pogreška diferencijacije, pogreška kontrasta te prilagođavanje ocjenjivanja kvaliteti učeničke skupine. *Osobnu jednadžbu* autor je definirao kao neopravdano dizanje ili spuštanje kriterija za ocjenjivanje, dok za njega *logička pogreška* nalikuje halo efektu. U tom slučaju, učitelj ima mišljenje kako su neki predmeti sadržajno povezani te ih jednako procjenjuje, što može rezultirati ocjenjivanjem sličnom ili istom ocjenom. *Pogreška sredine* je kada učitelj zanemaruje veće razlike u kvaliteti odgovora učenika te njihova znanja procjenjuje ocjenama koje su na numeričkoj skali u sredini. *Pogreška diferencijacije* je suprotna pogrešci sredine te učitelj ima tendenciju učenička znanja pretjerano i neopravdano razlikovati. *Pogreška kontrasta* javlja se kad učitelj prvo ocijeni nekoliko najboljih učenika, a zatim preostale učenike koje potom procjenjuje u usporedbi s prethodno ocijenjenim najboljim učenicima. Može se reći kako je pogrešci kontrasta slična *pogreška prilagođavanja ocjenjivanja kvaliteti učeničke*

skupine – u tom slučaju učitelj za svaki razred ima drugačije kriterije, pa će tako za uspješnijirazred imati strože kriterije, dok za onaj slabiji blaže kriterije (Grgin, 1994).

Subjektivnost se može dogoditi i kod odabira pitanja s kojima učitelj ispituje učenikovo znanje, što ne mora nužno biti loše. Ako je cilj individualizacija ispitivanja, to jest prilagodba ispitivanja svakom pojedinom učeniku s obzirom na njegove sveobuhvatne kompetencije, ondase tu može pronaći opravdanje. Međutim, ukoliko na izbor pitanja utječe halo efekt, onda postupak nikako ne može biti opravdan (Matijević, 2017). Preciznost (pr)ocjene ovisi i o načinu na koji učitelj provjerava učenika. Ako učitelj prilikom ispitivanja postavi pitanje učeniku te isključivo čeka njegov odgovor, ocjena može biti lošija no što to učenik zaslužuje. Razlog tomu može biti činjenica da učenik možda nije vješt u govornom izražavanju ili ne razumije postavljeno pitanje. Ako učitelj prilikom provjere znanja postavlja potpitanja ili daje dodatna objašnjenja, čime učenika navodi na točan odgovor, tada učenikovo znanje može biti precijenjeno. Preciznost (pr)ocjene također ovisi i o trajanju ispitivanja, kao i o obliku (vrsti) pitanja. Ako učitelj učeniku postavi sugestivno pitanje koje sadrži odgovor, tada je učenikovo znanje opet precijenjeno, a ocjena neće biti točna. Preopširna pitanja učenika mogu dodatno zbuniti, ali i olakšati mu odgovaranje te ga navesti na točan odgovor, dok prekratka pitanja mogu biti nerazumljiva. Na ocjenu, nažalost, ponekad utječe i način na koji se učenik izražava – ako se izražava na način na koji učitelj želi, učenik će dobiti bolju ocjenu. Učenici koji se teže izražavaju, zastajkuju ili zamuckuju, također znaju biti ocijenjeni slabijim ocjenama. Oni učenici koji su snalažljiviji često dobiju bolju ocjenu od onih koji nisu snalažljivi. Osjetljivi odnosno anksiozni učenici prilikom svakog ispitivanja osjećaju strah koji itekako utječe na izražavanje, pamćenje i razumijevanje. Takvim je učenicima potrebno nešto više vremena nego drugim učenicima pa iz tog razloga ponekad dobiju slabiju ocjenu.

Učitelji su ljudska bića pa su stoga pogreške moguće, ali je bitno da učitelj bude svjestan čimbenika koji mogu utjecati na objektivnost ocjene i da ih pritom nastoji izbjegavati. U tom pogledu, u Okviru se navode karakteristike za kvalitetno vrednovanje učenikovog postignuća:

- *valjanost* – vrednovanjem treba obuhvatiti učenikova znanja i vještine, odnosno procjenjivati ono što se želi procjenjivati;

- *pouzdanost* – vrednovanjem učeniku trebamo dati preciznu informaciju o njegovim ishodima učenja;
- *pravednost* – svi učenici bi trebali biti razvnoopravni;
- *objektivnost* – neovisno o tome tko daje procjenu učeničkoga znanja, ona bi uvijek trebala biti jednaka;
- *osjetljivost* – rezultati provjere bi trebali jasno ukazati na razlike među učenicima;
- *praktičnost* i *ekonomičnost* – učitelj bi trebao promišljeno upotrebljavati materijalne i vremenske resurse;
- *pozitivan utjecaj* – učitelj treba imati na umu kako se vrednovanjem može utjecati i na buduće učenje (MZO, 2019).

Od navedenih karakteristika, posebno se može problematizirati pitanje *osjetljivosti*. U svakom razredu obično ima 20 do 25 učenika (iznimno manje od donje odnosno više od gornje brojke), što bi značilo da svakog učenika ocjenjujemo jednim brojem/ocjenom s numeričke skale od pet stupnjeva. O količini znanja te o kvaliteti kojom učenik izvodi neku vještinu, ovisit će ocjena kojom će učitelj ocijeniti učenika. Kao što je ranije navedeno, ista ocjena ne znači i isto znanje, a čini se nemogućim ocijeniti dvadeset učenika pomoću numeričke skale od pet stupnjeva (Matijević, 2017). Dokimološki stručnjaci došli su do rješenja koje se zove *opisno ocjenjivanje*. Opisno ocjenjivanje se provodi kad učenikovo ponašanje, aktivnost ili znanje (pr)ocijenimo pomoćupridjeva: nedovoljno, dovoljno, dobro, izvrsno. Osim što se učenika opisno može ocijeniti s jednom riječju (pridjevom), također se može primjenjivati i analitički oblik opisnoga ocjenjivanja, što bi podrazumijevalo tekst od nekoliko rečenica odnosno jedne ili više stranica. S opisnim analitičkim ocjenjivanjem učenik – ali i roditelj – može dobiti detaljni uvid u ostvareni rezultat, što mu može biti od pomoći u planiranju daljnjeg učenja i pripremanja za provjere znanja. Učitelji u školama prilikom opisnog ocjenjivanja najčešće koriste kombinacije riječi i rečenica (Matijević, 2017). Zaključno, učitelj učenika može pratiti pomoću brojeva, slova, riječi i rečenica, a rezultat tog svestranog praćenja se na kraju svodi na broj (1,2,3,4,5) i na riječ (nedovoljno,dovoljno,dobro...). Takvo praćenje, koje uključuje kombinaciju više načina, naziva se *sintetičkim ocjenjivanjem*. Učiteljima se također preporučuje da do zaključne ocjene ne dolaze matematičkim izračunom prosjeka svih sastavnica ocjene, nego da zakluče ocjenu na temelju prethodne logične analize učenikovih ostvarenih rezultata (Matijević, 2017).

U povijesti hrvatskoga školstva mogu se pronaći svjedodžbe s broječanim ocjenama od jedan do pet ili s opisnim ocjenama: slabo, dobro, veoma dobro ili izvrsno. Danas je u hrvatskom školstvu prisutno ocjenjivanje numeričkom skalom od pet stupnjeva kojima su pridodani i pridjevi: nedovoljan (1), dovoljan (2), dobar (3), vrlo dobar (4) i odličan (5). Ovakav način ocjenjivanja prisutan je u hrvatskim državnim školama, a isto vrijedi i za susjedne države. U svijetu, ali i na našim prostorima, djeluju i škole s nešto drugačijim kurikulumom pa samim time i alternativnim pristupima vrednovanju (Matijević, 2017). Jedan od takvih primjera su Waldorfske škole i škole koje djeluju temeljem pedagoške teorije Marije Montessori. Tvorac Waldorfske pedagogije je Rudolf Steiner, čiji je cilj cjelovit razvoj pojedinca i poticanje individualne nadarenosti kod svakog učenika. U Waldorfskim školama nema broječnih ocjena, jer ova pedagogija potiče učenje radi znanja, a ne radi ocjena. Jedan učitelj prati učenike kroz svih osam godina te nema ponavljanja razreda. Uspjeh se u takvim školama procjenjuje opisno. Montessori pedagogija se temelji na individualnom pristupu učeniku kojega se ne ograničava vremenom u kojem on „mora“ steći određena znanja. Učenike se ocjenjuje prema njihovim mogućnostima i individualnim osobinama. Geslo pedagogije Marije Montessori je: „Pomozi mi da to učinim sam” (Matijević, 2017). Učitelji djecu nastoje usmjeriti prema tome da oni samostalno pronađu rješenja, a pritom ih se ne pohvaljuje za ostvareni rezultat, nego se nastoji u njima probuditi zadovoljstvo zbog samostalnoga pronalaska rješenja odnosno ostvarenoga rezultata. Važno je napomenuti da starija i mlađa djeca u Montessori školama rade zajedno: na taj se način učenike uči empatiji – kod starijih i osamostaljivanju – kod mlađih (Matijević, 2017).

3. SPECIFIČNOSTI VREDNOVANJA UMJETNIČKIH PREDMETA

Odgojno-obrazovni sustav se temelji na nacionalnom kurikulumu, kojim se reguliraju, planiraju, izvode i vrednuju odgojno-obrazovni procesi. Školski predmeti, bili oni obvezni ili izborni za pojedine razine i vrste školovanja, organizirani su prema *područjima kurikuluma* kao što su tehničko i informatičko područje, tjelesno i zdravstveno područje, matematičko područje, jezično-komunikacijsko područje, prirodoslovno područje, umjetničko područje i društveno-humanističko područje (tablica 1).

Tablica 1: Područja kurikuluma

tehničko i informatičko područje	Tehnička kultura, Informatika
tjelesno i zdravstveno područje	Tjelesno-zdravstvena kultura
matematičko područje	Matematika
jezično-komunikacijsko područje	Hrvatski jezik, Engleski jezik, Njemački jezik
prirodoslovno područje	Fizika, Kemija, Biologija
umjetničko područje	Likovna umjetnost i kultura, Arhitektura, Dizajn, Glazbena umjetnost i kultura, Filmska umjetnost i kultura, Audiovizualna umjetnost i kultura, Medijska kultura, Dramska umjetnost, Umjetnost pokreta i plesa, Književnost
društveno-humanističko područje	Priroda i društvo, Vjeronauk, Povijest, Geografija, Filozofija, Sociologija, Politika i gospodarstvo, Psihologija, Logika i Etika.

Prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu², svako navedeno područje kurikuluma ima svoju specifičnu svrhu i ulogu:

- svrha *tehničkog i informatičkog područja* je pružiti učenicima znanja, sposobnosti i vještine prilikom uporabe tehničkih proizvoda;
- *tjelesno i zdravstveno područje* za svrhu ima razvijanje zdravih navika i pozitivnoga stava prema tjelesnoj aktivnosti;
- *matematičko područje* omogućava stjecanje znanja, vještina i sposobnosti prilikom postavljanja i rješavanja zadataka te učenike potiče na kreativnost, sustavnost, ustrajnost i samostalnost;
- svrha *jezično-komunikacijskog područja* je stjecanje znanja, sposobnosti i vještina koji su povezanih s jezikom;
- u *prirodoslovnom području* učenici stječu znanja o tvarima, materijalima i procesima koji čine živi i neživi svijet;
- svrha *društveno-humanističkog područja* je upoznati učenike s osobnim, društvenim, kulturnim, religijskim i političkim pitanjima, potaknuti ih na razmišljanje te razumijevanje uvjeta života;
- *umjetničko područje* nastoji potaknuti učenike na razumijevanje umjetnosti te sudjelovanje u istoj (MZOŠ, 2010).

Prema navedenom možemo zaključiti kako se u *umjetničkom području kurikuluma* zajedno s vizualnim umjetnostima, književnošću, filmskom kulturom i umjetnosti, audiovizualnom kulturom i umjetnosti, medijskom kulturom, dramskom umjetnosti te umjetnosti pokreta i plesa nalaze i predmeti Glazbena kultura te Glazbena umjetnost. Zahvaljujući umjetnosti, učenik može doživjeti i razumjeti svijet, oblikovati svoja uvjerenja i stavove te razvijati kritičko razmišljanje i osjećajnost. Umjetničko područje doprinosi cjelovitom razvoju učenika te oni na taj način stječu samopouzdanje i poboljšavaju samodisciplinu, koncentraciju i ustrajnost: „Odgoj i obrazovanje za umjetnost i pomoću umjetnosti stvara kreativne pojedince koji aktivno sudjeluju u oblikovanju kulture svoje neposredne i šire okoline.” Odgojem pomoću umjetnosti možemo utjecati na oblikovanje osobnih i društvenih uvjerenja, kao i svjetonazora te

²U daljnjem tekstu NOK.

doprinijeti poštivanju ljudskih i kulturnih razlika. Umjetničko područje potiče učenike i na razumijevanje te očuvanje kulturne baštine (MZOŠ, 2010).

Umjetničko je područje sadržajno i konceptualno povezano s ostalim područjima kurikuluma – s društveno-humanističkim područjem povezano je zbog razumijevanja povijesnoga konteksta umjetnosti, dok je s jezično-komunikacijskim područjem povezano prilikom upoznavanja dramske i filmske umjetnosti te književnosti. S tjelesnim i zdravstvenim područjem usko je povezana umjetnost pokreta i plesa, koja je itekako prisutna u nastavi glazbe. Povezanost između umjetničkoga područja te tehničkog i informatičkog područja je u komunikaciji suvremenom tehnologijom i naposljetku, rješavanje problema te transfer kreativnoga mišljenja zajedničko je prirodoslovnom, matematičkom i umjetničkom području (MZOŠ, 2010).

NOK za umjetničko područje navodi odgojno-obrazovne ciljeve u kojima će učenici:

- „razviti zanimanje, estetsko iskustvo i osjetljivost te kritičnost za vizualnu, glazbenu, filmsku, medijsku, govornu, dramsku i plesnu umjetnost i izražavanje;
- usvojiti temeljna znanja i pozitivan odnos prema hrvatskoj kulturi i kulturama drugih naroda, prema kulturnoj i prirodnoj baštini te univerzalnim humanističkim vrijednostima;
- upoznati i vrednovati umjetnička djela različitih stilskih razdoblja;
- uočiti zakonitost razvoja umjetničkoga izraza u međupovezanosti s razvojem povijesnoga slijeda, filozofske misli i znanosti;
- steći osnove pismenosti u svim umjetničkim područjima;
- razviti komunikacijske vještine putem umjetničkoga izraza;
- izraziti i oblikovati ideje, osjećaje, doživljaje i iskustva u svim umjetničkim područjima i oblicima te pritom osjetiti zadovoljstvo stvaranja;
- upoznati, rabiti i vrednovati različite izvore podataka, medije, tehnološke postupke i načine izražavanja za oblikovanje i predstavljanje umjetničkih iskaza;
- istraživati različite materijale, sredstva i sadržaje umjetničkoga izraza;
- steći razumijevanje i osobnu odgovornost za stvaralački proces te moći kritički procijeniti vlastiti izraz i iskaz drugih;
- razviti samopoštovanje, samopouzdanje i svijest o vlastitim sposobnostima te mogućnostima njihova razvoja stvaralačkim aktivnostima;

- razviti opažanje pomoću više osjetila, koncentraciju, sklonosti, radoznalost, spontanost, samostalnost i društvene vještine te, na temelju toga, razvijati individualnost i samosvojnost i želju za cjeloživotnim učenjem;
- razviti praktično-radne vještine i kulturu rada samostalnim i skupnima oblicima umjetničkih aktivnosti i učeničkoga stvaralaštva, što će moći primijeniti u svakodnevnomu životu;
- razviti suradničke odnose i empatiju u zajedničkim aktivnostima i stvaralačkomu radu s vršnjacima, naročito onima s posebnim potrebama;
- razviti pozitivan stav i skrb za estetiku i kulturu životne okoline te aktivno sudjelovati u kulturnomu životu zajednice.” (MZOŠ, 2010).

Od učenika se u umjetničkom području očekuje da razumije svijet umjetnosti te aktivno opaža i sudjeluje u umjetničkom stvaralaštvu. Kao što je prethodno navedeno, Glazbena kultura i Glazbena umjetnost dio su umjetničkoga područja. Pritom se u NOK-u ovi predmeti ne odvajaju, nego su navedeni kao jedna cjelina koja se sveobuhvatno odnosi na nastavu glazbe. Ishodi učenja za svaki odgojno-obrazovni ciklus postaju kompleksnijima te se od učenika očekuje da će upoznati obilježja glazbe u najširem smislu te riječi, te izražavati svoja mišljenja i stavove prilikom upoznavanja glazbenih djela. Od učenika se također očekuje da će razviti empatiju, kreativnost i pamćenje, izražavati svoje ideje, stvarati, surađivati s ostalim učenicima te istraživati, analizirati i uspoređivati različita glazbena djela (MZOŠ, 2010). Analizom definiranih ishoda za nastavu glazbe u NOK-u, možemo zaključiti kako raspisani ishodi nisu sasvim jasni te učitelju ne daju potpune smjernice o tome *kako i što* vrednovati u nastavi glazbe.

U *Pravilniku o načinima, postupcima, i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi*³ ističe se da „aktivnosti u procesu vrednovanja razvoja učenikovih kompetencija i ponašanja provode učitelji/nastavnici, razrednici i stručni suradnici transparentno, javno i kontinuirano, poštujući učenikovu osobnost i dajući svakom učeniku jednaku priliku.” (NN, 2019, čl. 4). Na početku školske godine, svaki bi učitelj trebao upoznati učenike s načinima, postupcima i elementima vrednovanja. Po pitanju nastave glazbe, kao i svih ostalih predmeta umjetničkoga područja kurikulumu, Pravilnik ukazuje na to da se „uspjeh učenika u ocjenjivanju uratka, nastupa ocjenjuje temeljem primjene učenikova znanja u izvođenju zadatka, samostalnosti i pokazanih vještina.” (NN, 2019, čl. 3).

³U daljnjem tekstu Pravilnik.

Navedene sastavnice vrednovanja kao što su *praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje* te vrste vrednovanja kao što su *formativno i sumativno* vrednovanje, *unutarnje, hibridno, vanjsko* vrednovanje te *vrednovanje za učenje, vrednovanje kao učenje i vrednovanje naučenog* jednako tako se odnose na umjetničko područje, kao i na sva ostala područja. Bez obzira na skromnu satnicu umjetničkih predmeta – posebice Glazbene kulture i Likovne kulture – umjetničko područje nipošto nije manje važno od ostalih područja kurikuluma. Kako bi i ovdje svaka ocjena bila objektivna i primjerena učenikovim kompetencijama, trebaju se u jednakoj mjeri primjenjivati svi prethodno opisani postupci vrednovanja. Pojedini autori, kao što su Peić (1983), Rojko (1997), Vidulin-Orbanić (2012) ili Matijević, Drljača i Topolovčan (2016), bavili su se problematikom ocjenjivanja umjetničkih predmeta. Međutim, problematika još uvijek nije dovoljno istražena te ne postoji literatura koja daje sustavni pregled svih tipova i metoda vrednovanja uz njihovu primjenu za konkretan nastavni predmet kao što je Glazbena kultura.

4. NAČINI I ELEMENTI VREDNOVANJA UČENIKA U NASTAVI GLAZBENE KULTURE

4.1. Planiranje, realizacija i vrednovanje aktivnosti u nastavi Glazbene kulture

Moglo bi se reći da je vrednovanje u odgoju i obrazovanju samo po sebi kompleksno, a specifičnost nastave Glazbene kulture nikako ne olakšava tu činjenicu, već naprotiv otežava objektivno vrednovanje. U raznim službenim dokumentima navedene su metode prikupljanja podataka, vrednovanja i ocjenjivanja, koje dakako mogu pomoći kod ocjenjivanja u nastavi Glazbene kulture. Prema *Nastavnom planu i programu za osnovnu školu*, glazba je „idealno područje za snažno poticanje pozitivnih emocija, osjećaja pripadnosti, zajedništva i snošljivosti“. Nastava Glazbene kulture bi se trebala odvijati u pozitivnoj atmosferi te bi ona morala biti lagana i ugodna aktivnost koja učenike ne bi opterećivala (MZOŠ, 2006). Cilj Glazbene kulture je odgoj kritičkog i kompetentnog slušatelja, ljubitelja glazbe, poznavatelja glazbe te razvijanja glazbenoga ukusa, što se postiže upravo aktivnim slušanjem glazbe (Rojko, 2012). Nadalje, cilj nastave glazbe je „uvođenje učenika u glazbenu kulturu, upoznavanje osnovnih elemenata glazbenoga jezika, razvijanje glazbene kreativnosti, uspostavljanje i usvajanje vrijednosnih mjerila za (kritičko i estetsko) procjenjivanje glazbe.“ (MZOŠ, 2006, 66). U *Nastavnom planu i programu* su navedene i zadaće Glazbene kulture u osnovnoj školi, a to su:

- „uočiti i slušno razlikovati visinu tona i trajanje tona (viši i niži ton, duži i kraći ton);
- slušno razlikovati i odrediti dinamiku i tempo skladbe (tiho i glasno, polagano, umjereno, brzo);
- razvijati intonativne i ritamske sposobnosti;
- razvijati glazbeno pamćenje;
- prepoznati i slušno razlikovati vokalnu, instrumentalnu i vokalno-instrumentalnu glazbu;
- prepoznati i slušno razlikovati izvođački sastav skladbe;
- razvijati glazbeni izričaj;
- razvijati zvukovnu radoznalost i glazbenu kreativnost;
- obogaćivati emocionalni svijet i izoštravati umjetnički senzibilitet;
- razvijati glazbeni ukus uspostavljanjem vrijednosnih kriterija za kritičko i estetski utemeljeno procjenjivanje glazbe.“ (MZOŠ, 2006, 68).

4.1.1. Pjevanje

Učenici se u nastavi susreću s aktivnostima pjevanja, sviranja i slušanja, elementima glazbene kreativnosti i glazbenim igrama. U navedenim aktivnostima značajniji je *proces* od ishoda (rezultata) pa je tako važnije da učenik pjeva nego da nauči konkretnu pjesmicu (Rojko, 1997). Pjevanje prije svega razvija učenikovo samopouzdanje, glazbeno pamćenje, ali i osjećaj za ritam te osjećaj točne intonacije. Cilj pjevanja je razvoj pjevačkog glasa kao i kultura lijepoga pjevanja. U nastavi Glazbene kulture, učenici pjesme se uče po sluhu, dok učitelj uz pjevanje izvodi harmonijsku pratnju na instrumentu (MZO, 2019). Prilikom odabira pjesme, učitelj bi morao imati na umu:

- „zanimljivost i umjetničku vrijednost pjesama;
- interes i dob učenika te sukladno tome težinu pjesama;
- jasnoću teksta i primjerenost sadržaja;
- *interkulturalno načelo* prema kojemu će učenici upoznati pjesme različitih kultura, na različitim jezicima i narječjima, uz odgovarajući etnomuzikološki pristup koji treba imati u vidu i pri upoznavanju hrvatskih tradicijskih pjesama.“ (MZO, 2019).

Prema Šulentić Begić i Živković (2013) *pjevanje* se ne može (i ne smije) ocijeniti individualno. U praksi se mogu vidjeti slučajevi kako učitelj kod učenika prilikom *pjevanja* ocjenjuje zapamćivanje teksta, što samo po sebi nije uvjet za lijepo pjevanje. Ispravno pjevanje pretpostavlja točnu intonaciju i ritam, dikciju te pravilno disanje. Učenika se ne bi trebalo opterećivati na način da mu se zada učenje (i pjevanje) pjesme napamet. Takav bi zahtjev kod učenika izazvao nesigurnost i učenik bi se više usredotočio na mogućnost zaboravljanja teksta, nego na lijepo pjevanje. Iz navedenih pretpostavki, može se zaključiti kako je za lijepo (ispravno) pjevanje potrebna glazbena sposobnost. Budući da su glazbene sposobnosti različite kod svakog učenika, pjevanje se ne bi trebalo ocjenjivati, niti bi ono – kao vještina – trebalo utjecati na zaključnu ocjenu iz Glazbene kulture (Šulentić Begić i Živković, 2013). Svaki učenik ima pravo ne željeti pjevati samostalno pa se u tom slučaju učenika ocjenjuje tijekom grupnoga pjevanja, to jest ocjenjuje se njegova angažiranost tijekom pjevanja (Šulentić Begić i Živković, 2013). Svaki učitelj treba imati na umu da se učenikove glazbene sposobnosti razvijaju: iz tog razloga učitelj ne smije učenikovu izvedbu ocijeniti negativnom ocjenom, već bi mu trebao dati povratnu

informaciju o njegovom pjevanju i načinu na koji bi ga mogao poboljšati. Ukoliko je učenik izrazio želju za samostalnim pjevanjem, ne trebamo mu to uskratiti. Učenika trebamo nagraditi za trud, aktivnost i interes.

4.1.2. Sviranje i glazbeno stvaralaštvo

„*Sviranje* otvara mogućnost aktivnog sudjelovanja učenika u reprodukciji i interpretaciji jednostavnijih glazbenih djela. Za potrebe sviranja učenici usvajaju simbole glazbenoga pisma.“ (MZO, 2019). *Sviranje* se u općeobrazovnoj školi može izvoditi na dva načina: sviranje u razredu i sviranje u orkestru. Sviranje se izvodi na udaraljka dječjeg instrumentarija ili s tjeloglazbom, tako da učenici plješću ili „lupkaju“, a rijetke su škole koje imaju tamburaški ili drugi orkestar. Sviranje razvija osjećaj ritma, mjere i koordinacije, a učenici međusobno surađuju (MZO, 2019). Područje sviranja se tretira kao i područje pjevanja. Iako svaki učenik donekle može svladati osnove sviranja na dječjem instrumentariju – ili vlastitom tijelu kao instrumentu u slučaju tjeloglazbe – ono se ipak ne bi trebalo individualno ocjenjivati jer je, kao i za pjevanje, potrebna razvijena glazbena sposobnost (Šulentić Begić i Živković, 2013). U slučaju da učenik izrazi želju svirati za ocjenu, treba mu svakako pružiti priliku. Bitno je naglasiti kako kod sviranja ocjenjivanje može biti objektivnije no što je to slučaj kod pjevanja, zato što svaki učenik može steći osnove sviranja. Kako bi učenik svirao, mora poznavati glazbeno pismo te određene ritamske strukture. Prilikom ocjenjivanja učitelj može vrednovati poznavanje glazbenog pisma, pravilnu izvedbu ritma te izvođenje pjesme u cjelini (Vidulin-Orbanić, 2012).

„Nastavno područje glazbene kreativnosti izoštava pojedine glazbene sposobnosti (intonacija, ritam), razvija senzibilitet za glazbu, potiče maštovitost glazbenoga izraza i samopouzdanje pri iznošenju novih ideja.“ (MZOŠ, 2006). Učenici glazbenu kreativnost mogu razvijati igrama s ritmovima, igrama melodiziranja kao i melodiziranim „pitanjima i odgovorima“ u obliku pjevanog ili sviranog dijaloga (MZOŠ, 2006). Aktivnost *Glazbene igre* nastavu glazbe mogu učiniti zanimljivom te doprinijeti stvaranju opuštene atmosfere u razredu. *Glazbene igre* imaju važnu ulogu u prvom i drugom odgojno-obrazovnom ciklusu jer „utječu na razvoj glazbenih sposobnosti učenika“ te „pomoću njih učenici nesvjesno usvajaju glazbena znanja i vještine“ (MZO, 2019). *Glazbene igre* mogu uključivati pjevanje i sviranje. Prilikom slušanja, također mogu potaknuti učenike na ples, poboljšati slušnu percepciju te pomoću njih

učenici mogu ponoviti i utvrditi glazbena znanja. Prilikom vrednovanja glazbene kreativnosti kod učenika, moramo uzeti u obzir učenikove glazbene sposobnosti te pratiti njegov napredak kroz cijelu školsku godinu (MZOŠ, 2006).

4.1.3. Slušanje glazbe

Područje *slušanja* razvija učenikov glazbeni ukus i slušnu koncentraciju, a mogu ga realizirati svi, pa čak i oni sa slabijim glazbenim sposobnostima: „Nastavno područje slušanja razvija sposobnost slušne koncentracije, specifikacije sluha (mogućnost prepoznavanja zvukova i boja različitih glasova i glazbala), analize odslušanog djela i uspostavlja osnovne estetske kriterije vrednovanja glazbe.” (MZOŠ, 2006). Prilikom slušanja glazbenog djela, učenici će upoznati, a potom i analizirati (razlikovati, uspoređivati):

- „glazbeno-izražajne sastavnice;
- principe organizacije glazbenog djela (glazbene vrste i glazbene oblike);
- obilježja glazbenih djela visoke kulture te različitih i raznovrsnih tradicijskih kultura i supkultura.“ (MZO, 2019)

Prilikom odabira slušnog primjera, učitelj bi trebao paziti na odabir skladbe odnosno na njezino trajanje i karakter. Kako bi učenik postupno razvijao kritičko mišljenje, kao i glazbeni ukus, potrebno ga je upoznati s glazbom različitih razdoblja, stilova i žanrova (MZO, 2019). Nastavno područje slušanja glazbe je područje u kojemu učenik može ostvariti dobre rezultate i za koje nije potrebna razvijena glazbena sposobnost. Učitelj bi trebao učenicima predstaviti jasne kriterije ocjenjivanja i koliko je „znanja“ potrebno za određenu ocjenu. Upoznavanjem učenika s kriterijima ocjenjivanja, učeniku pomažemo da shvati koliko bi se trebao potruditi kako bi zaslužio određenu ocjenu. (Šulentić Begić, Živković, 2013).

Rojko (1997) je prije više od dvadeset godina upozorio na situaciju u nastavi Glazbene kulture i pritom istaknuo kako nije moguće ocijeniti učenike objektivno, ako će se vrednovanje provoditi na temelju njihovih (urođenih) glazbenih sposobnosti. Iz tog razloga učitelj ne bi trebao ocijeniti učenika prema njegovom talentu. Ocjenjivati se može rezultat slušanja glazbe, odnosno poznavanje glazbe koja se slušala na satu te znanje muzikoloških činjenica koje se upoznaju u

nastavi Glazbene kulture (Rojko, 1997). U glazbenim sadržajima uvijek možemo pronaći nešto što bi učenik, koji nema nužno razvijene glazbene sposobnosti, mogao savladati. Tako, na primjer, učenik može slušno prepoznati Chopinovu *Polonezu u As-duru*, prepoznati dvodijelni oblik teme prvoga stavka Mozartove *Sonate KV 331* ili naučiti nešto o povijesti glazbe, stilovima, glazbenim vrstama, oblicima i instrumentima (Rojko, 1997). Autor također daje primjer brojčanog ocjenjivanja za područje slušanja glazbe: „Ako neki učenik, na primjer, samo prepozna glazbeni primjer kao *Valcer cvijeća*, a drugi k tome zna da je to broj iz baleta *Ščelkunčik*, treći zna još i skladatelja, četvrti bi slušanjem mogao prepoznati dijelove i oblik skladbe, dok peti ne zna ništa od navedenoga – nisu li to elementi za ocjenu od jedan do pet?!“ (Rojko, 2012)

Možemo zaključiti da su „...za praktično svladavanje glazbenih znanja i umijeća potrebne specifične glazbene sposobnosti, a za slušanje i upoznavanje glazbe u okviru recepcijskog pristupa te su sposobnosti manje specifično glazbene, a više opće, intelektualne, tj. iste one koje su na djelu i u drugim predmetima. Sasvim pojednostavljeno: pjevati i svirati ne mogu svi učenici, ali slušati glazbu i upoznavati je, mogu!“ (Rojko, 1997).

Mogli bismo ustanoviti kako se po pitanju vrednovanja učenika u nastavi Glazbene kulture nije puno toga promijenilo, ali ono što će zasigurno s vremenom dovesti do većih promjena jest sve veća prisutnost Informacijsko-komunikacijskih tehnologija (IKT) u nastavi glazbe. Sada već pozamašan obim mrežnih alata i materijala za nastavu glazbe koji se u pravilu temelje na interakciji (između računala, učitelja i učenika), donijet će i nove izazove za vrednovanje učeničkih postignuća.

4.2. Specifičnosti vrednovanja učenika prema *otvorenom modelu* nastave glazbe

Od školske godine 2005./06. nastava Glazbene kulture odvija se prema *otvorenom modelu* koji se zagovara i u novom, aktualnom kurikulumu (MZO, 2019). Do tada je na snazi bio *integrativni model* kojega Rojko (2012) naziva „svaštarskim”. Prema starom modelu, učenici su učili „od svega po malo” pa su malo pjevali po sluhu, malo svirali, malo stvarali i malo slušali glazbu. Prema tome, učenici nisu mogli naučiti niti jedan od navedenih elemenata. Prema otvorenom modelu, središnja aktivnost je slušanje glazbe, dok ostale aktivnosti određuje učitelj (Rojko, 2012). Otvoreni se model često dovodio u vezu s vrednovanjem učenika u nastavi glazbe – učitelji su naglasili kako im je teže ocijeniti učenike ukoliko se nastava temelji (samo) na slušanju glazbe. Naime, učitelju je lakše provjeriti poznavanje činjenica o glazbi ili, primjerice, poznavanje notnoga pisma. Može se zaključiti kako otvoreni model iziskuje sasvim novi set kompetencija učitelja glazbe na području školske dokimologije, a jednako tako potrebuje i znanstvena istraživanja koja bi se posvetila ovoj temi.

Vrednovanje u nastavi Glazbene kulture nije nimalo lak zadatak i učiteljima je jedan od težih dijelova njihovog posla. Promišljanje o vrednovanju učenika povezano je s određenim problemima kao što su: (1) organizacija i satnica nastave glazbe i (2) kompetencije učitelja koji planiraju i realiziraju odgojno-obrazovni proces. Za razliku od pojedinih predmeta s daleko većom satnicom, nastava Glazbene kulture provodi se jednom tjedno, što ima određene reperkusije na vrednovanje učeničkih postignuća. Često se može čuti od učitelja, pogotovo onih predmetnih, kako u jednom satu tjedno jedva stignu i dobro upoznati svoje učenike, a kamoli ih objektivno vrednovati u svim predviđenim parametrima. Iz tog je razloga iznimno važna dobra organizacija nastave, primjena raznovrsnih metoda poučavanja i provedba različitih aktivnosti, ali i realizacija više metoda vrednovanja, kako bi se uspjela dobiti cjelovita slika o svakom učeniku. Od prvog do trećeg razreda, nastavu glazbe izvode učitelji *razredne nastave*, a o školi ovisi hoće li razredni ili predmetni učitelj izvoditi nastavu Glazbene kulture i u četvrtom razredu osnovne škole. Ako razredni učitelj izvodi nastavu Glazbene kulture u četvrtom razredu, tu može doći do problema za neke učitelje jer se od njih traži da izvode zadatke za koje nisu dovoljno osposobljeni – primjerice pjevanje, sviranje ili glazbeno opismenjivanje (Rojko, 2005). Nastavu Glazbene kulture od petog do osmog razreda uvijek izvodi predmetni učitelj.

4.3. Vrednovanje u nastavi Glazbene kulture prema novom predmetnom kurikulumu

Novi *Kurikulum za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj* objavljen je 2019. godine. Prema tom dokumentu, poučavanje i učenje glazbe organizirano je u sljedećim domenama:

- a) *slušanje i upoznavanje glazbe* – podrazumijeva neposredni susret učenika s glazbom;
- b) *izražavanje glazbom i uz glazbu* – podrazumijeva raznovrsne glazbene aktivnosti;
- c) *glazba u kontekstu* – podrazumijeva upoznavanje različitih obilježja glazbe, nadopunjujući se s prvim dvjema domenama (MZO, 2019)

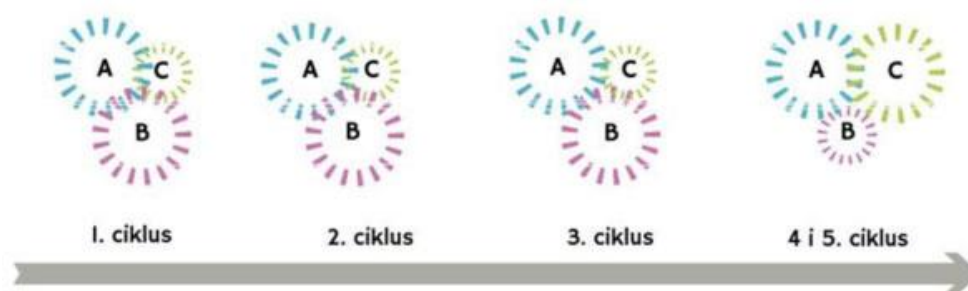
Kako bismo omogućili praćenje realizacije odgojno-obrazovnih ishoda, a samim time i vrednovanje učeničkih postignuća, domene možemo podijeliti na različite sadržaje i/ili aktivnosti (tablica 2).

Tablica 2: Odnos domena i sadržaja/aktivnosti u nastavi Glazbene kulture
(izvor: MZO, 2019)

Domena	<i>Slušanje i upoznavanje glazbe</i>	<i>Izražavanje glazbom i uz glazbu</i>	<i>Glazba u kontekstu</i>
sadržaj/aktivnost	sastavnice glazbenog djela	pjevanje	društveno-povijesni i kulturni aspekt
	organizacija glazbenog djela	sviranje	različita značenja i funkcije glazbe
	kritičko i estetsko vrednovanje glazbe	glazbene igre	
		glazbeno stvaralaštvo	vrste glazbe i žanrovi u glazbi

U kurikulumu se obraća pažnja i na zastupljenost navedenih domena u odgojno-obrazovnim ciklusima (slika 1). U prvom ciklusu učenike uvodimo u svijet glazbe, približavamo ih glazbenoj umjetnosti te im pažnju usmjeravamo prema glazbenom iskustvu (MZO, 2019). Aktivnim će slušanjem učenici prepoznati, analizirati i razlikovati glazbene sastavnice poput tempa, metra, dinamike, ugođaja i melodije. Zbog naglaska na glazbenom iskustvu u početnom ciklusu, domene *Slušanje i upoznavanje glazbe* te *Izražavanje glazbom i uz glazbu* realiziraju se u jednakoj mjeri, s time da se treća domena *Glazba u kontekstu* uokviruje prvim dvjema. U drugom

se odgojno-obrazovnom ciklusu suodnos domena u pravilu ne mijenja, međutim, odgojno-obrazovni ishodi u domeni *Slušanje i upoznavanje glazbe* postaju kompleksnijima pa će učenici upoznavanjem instrumenata, izvođačkih sastava, osnovnih oblika i osnovnih glazbenih obilježja izoštavati svoje slušno iskustvo. U trećem se odgojno-obrazovnom ciklusu veći naglasak stavlja na *Glazbu u kontekstu*. U okviru ove domene, učenici će – među ostalim – upoznati tradicijsku glazbu Hrvatske, europsku tradicijsku glazbu te tradicijsku glazbu udaljenijih naroda i kultura (MZO, 2019). U četvrtom i petom odgojno-obrazovnom ciklusu domene *Slušanje i upoznavanje glazbe* te *Glazba u kontekstu* se nadopunjuju, a *Izražavanje glazbom i uz glazbu* se ostvaruje ovisno o interesima učenika.

Slika 1: Odnos zastupljenosti domena u odgojno-obrazovnoj vertikali
(izvor: MZO, 2019)

Zastupljenost domena, kao i njihov opisani suodnos, izravno utječe na vrednovanje odgojno-obrazovnih ishoda. S obzirom na interes učenika, tijekom školske godine učitelj može nekoj od domena posvetiti manje ili više pažnje: „Odgojno-obrazovni ishodi kurikuluma nastavnih predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost određeni su na način da omogućuju kontinuirani razvoj i nadogradnju specifično-glazbenih i generičkih kompetencija učenika.” (MZO, 2019).

Neki od ishoda navedenih u kurikulumu za nastavu Glazbene kulture su:

- *učenik poznaje broj određenih skladbi;*
- *učenik sviranjem ili pokretom izvodi umjetničku, tradicijsku, popularnu ili vlastitu glazbu te sudjeluje u aktivnostima glazbenog stvaralaštva;*
- *učenik na temelju slušanja razlikuje, opisuje i uspoređuje obilježja različitih vrsta glazbe;*
- *učenik temeljem slušanja opisuje obilježja europske tradicijske glazbe* (MZO, 2019).

Jasno je vidljivo kako ishodi ukazuju i na sam sadržaj koji se s učenicima treba obraditi. Ovo je vrlo bitan iskorak u odnosu na prethodno važeći program predmeta, jer se u ovom slučaju kreće od postignuća učenika, a ne od samoga sadržaja (tablica 3, 4, 5). Bitno je naglasiti kako je razina usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda pokazatelj dubine i širine svakog ishoda u određenoj godini učenja i poučavanja. Postoje četiri razine usvojenosti odgojno-obrazovnog ishoda a to su: zadovoljavajuća, dobra, vrlo dobra, iznimna. Te razine ne predstavljaju školske ocjene, već učitelju omogućuju pratiti postignuća učenika na svim navedenim područjima i u svim aktivnostima, dok će ocjena biti rezultat sveukupnog dojma koji se postiže sustavnim i kontinuiranim praćenjem, a potom i provjeravanjem te ocjenjivanjem (MZO, 2019).

U *tablici 3* možemo vidjeti razvoj ishoda u domeni *Slušanje i upoznavanje glazbe* od petog do osmog razreda. U petom razredu učenici će upoznati gudačka i trzalačka glazbala, njihove uloge, kao i orkestre i sastave. U šestom razredu učenici upoznaju glazbala s tipkama, drvena i puhačka glazbala, kao i njihovu izvedbenu ulogu, dok će u sedmom razredu učenici upoznati i razlikovati udaraljke s određenom i neodređenom visinom tona. U osmom razredu će slušno prepoznavati obilježja glazbe različitih glazbeno-stilskih razdoblja te će glazbena djela, prema njihovim obilježjima, svrstavati u određeno razdoblje. U tablici su također prikazani i odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti „dobar“, a vidljivo je i kako sa svakim višim razredom odgojno-obrazovni ishodi postaju kompleksniji (MZO, 2019).

U *tablici 4* je prikazan razvoj ishoda u domeni *Glazba u kontekstu*. U petom razredu učenik će se na osnovu slušanja upoznati s ulogom glazbe, razlikovati i upoznati vrste glazbe te opisivati karakter i ugođaj skladbe. U šestom razredu učenik će opisivati i uspoređivati obilježja različitih vrsta glazbe, dok će u sedmom razredu opažati međusobne utjecaje različitih vrsta glazbe. U osmom će razredu opisivati spajanje različitih vrsta glazbe te uspoređivati glazbeno-izražajne sastavnice (MZO, 2019).

U *tablici 5* je također prikazan razvoj odabranog ishoda u domeni *Glazba u kontekstu*. Učenik će u petom razredu prilikom slušanja, pjevanja i plesa upoznati hrvatsku tradicijsku glazbu užeg zavičajnog područja, dok će u šestom razredu upoznati hrvatsku tradicijsku glazbu šireg zavičajnog područja. Odgojno-obrazovni ishod u sedmom razredu predviđa upoznavanje obilježja europske tradicijske glazbe, dok će u osmom razredu učenici temeljem slušanja opisivati obilježja tradicijske glazbe geografski udaljenih naroda i kultura (MZO, 2019).

Tablica 3: Primjer odgojno-obrazovnih ishoda u domeni *Slušanje i upoznavanje glazbe*

(izvor: MZO, 2019)

<i>Slušanje i upoznavanje glazbe</i>			
Razred	odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti „dobar” na kraju godine
5. razred	Učenik razlikuje gudačka i trzalačka glazbala, skupinu glazbala, instrumentalne sastave i orkestre te opaža izvedbenu ulogu glazbala.	<ul style="list-style-type: none"> Razlikuje zvuk i izgled gudačkih i trzalačkih glazbala. Pridružuje glazbala odgovarajućoj skupini. Opaža izvedbenu ulogu glazbala (solističko, komorno, orkestralno). Razlikuje instrumentalne sastave i orkestre. 	Opisuje zvuk i izgled većine gudačkih i trzalačkih glazbala te ih pridružuje odgovarajućoj skupini. Razlikuje instrumentalne sastave i orkestre.
6. razred	Učenik razlikuje glazbala s tipkama, drvena i limena puhačka glazbala, skupinu glazbala, instrumentalne sastave i orkestre te opaža izvedbenu ulogu glazbala.	<ul style="list-style-type: none"> Razlikuje zvuk i izgled glazbala s tipkama, drvenih i limenih puhačkih glazbala. Pridružuje glazbala odgovarajućim skupinama. Opaža izvedbenu ulogu glazbala (solističko, komorno, orkestralno). Razlikuje instrumentalne sastave i orkestre. 	Opisuje zvuk i izgled većine glazbala s tipkama, drvenih i limenih puhačkih glazbala te ih pridružuje odgovarajućim skupinama. Razlikuje instrumentalne sastave i orkestre.
7. razred	Učenik razlikuje udaraljke s određenom i neodređenom visinom tona, skupnu glazbala i orkestre te opaža izvedbenu ulogu glazbala.	<ul style="list-style-type: none"> Razlikuje zvuk i izgled udaraljki. Pridružuje glazbala odgovarajućoj skupini. Opaža izvedbenu ulogu glazbala (solističko, komorno, orkestralno). Razlikuje orkestre. 	Opisuje zvuk i izgled većine udaraljki te ih pridružuje odgovarajućoj skupini. Razlikuje orkestre.
8. razred	Učenik slušno prepoznaje obilježja glazbe različitih glazbeno-stilskih razdoblja.	<ul style="list-style-type: none"> Prepoznaje, razlikuje, opisuje i uspoređuje obilježja glazbe različitih glazbeno-stilskih razdoblja (srednji vijek, renesansa, barok, klasicizam, romantizam, glazba 20. i 21. stoljeća). Glazbena djela svrstava u određeno glazbeno-stilsko razdoblje prema njihovim obilježjima. 	Opisuje obilježja glazbe različitih glazbeno-stilskih razdoblja.

Tablica 4: Primjer odgojno-obrazovnih ishoda u domeni *Glazba u kontekstu*

(izvor: MZO, 2019)

<i>Glazba u kontekstu</i>			
Razred	odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti „dobar” na kraju godine
5. razred	Učenik na osnovu slušanja glazbe i aktivnog muziciranja prepoznaje različite uloge i vrste glazbe.	Na osnovu slušanja glazbe i aktivnog muziciranja prepoznaje različite uloge glazbe, opisuje karakter i ugođaj skladbe te razlikuje pojedine vrste glazbe.	Prepoznaje različite uloge glazbe. Opisuje karakter i ugođaj skladbe. Razlikuje pojedine vrste pjesama (npr. autorska, tradicijska) i vrste glazbe (npr. klasična, popularna, filmska, <i>jazz</i>).
6. razred	Učenik temeljem slušanja razlikuje, opisuje i uspoređuje obilježja različitih vrsta glazbe.	Razlikuje, opisuje i uspoređuje obilježja različitih vrsta glazbe (klasična, tradicijska, popularna).	Opisuje obilježja klasične, tradicijske i popularne glazbe.
7. razred	Učenik opaža međusobne utjecaje različitih vrsta glazbi.	Opaža međusobne utjecaje različitih vrsta glazbe (klasična, tradicijska, filmska, <i>jazz</i> , popularna).	Opisuje elemente: – tradicijske glazbe u klasičnoj i popularnoj glazbi – klasične glazbe u filmskoj, <i>jazz</i> i popularnoj glazbi.
8. razred	Opisuje spajanje različitih vrsta glazbe (crossover).	Opisuje spajanje različitih vrsta glazbe (crossover), uspoređuje glazbeno-izražajne sastavnice i istražuje globalne trendove.	Opaža i uspoređuje glazbeno-izražajne sastavnice. Istražuje globalne trendove.

Tablica 5: Primjer odgojno-obrazovnih ishoda u domeni *Glazba u kontekstu*

(izvor: MZO, 2019)

<i>Glazba u kontekstu</i>			
Razred	odgojno-obrazovni ishodi	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti „dobar” na kraju godine
5. razred	Učenik temeljem slušanja, pjevanja i plesa/pokreta upoznaje obilježja hrvatske tradicijske glazbe užeg zavičajnog područja.	Temeljem slušanja, pjevanja i plesa/pokreta, upoznaje obilježja glazbe i drugih umjetnosti (tekst, ples/pokret, odjeća i obuća) u hrvatskoj tradicijskoj glazbi užeg zavičajnog područja.	Opaža i opisuje većinu obilježja hrvatske tradicijske glazbe užeg zavičajnog područja.
6. razred	Učenik temeljem slušanja, pjevanja i plesa/pokreta upoznaje obilježja hrvatske tradicijske glazbe šireg zavičajnog područja i glazbe najmanje jedne manjinske kulture.	Temeljem slušanja, pjevanja i plesa/pokreta, upoznaje obilježja glazbe i drugih umjetnosti (tekst, ples/pokret, odjeća i obuća) u hrvatskoj tradicijskoj glazbi šireg zavičajnog područja i glazbi najmanje jedne manjinske kulture.	Opaža i opisuje većinu obilježja hrvatske tradicijske glazbe šireg zavičajnog područja i glazbe najmanje jedne manjinske kulture.
7. razred	Učenik temeljem slušanja opisuje obilježja europske tradicijske glazbe. Napomena: treba upoznati najmanje dva područja europske tradicijske glazbe.	Temeljem slušanja, opisuje obilježja glazbe i drugih umjetnosti (tekst, ples/pokret, odjeća i obuća) u europskoj tradicijskoj glazbi	Opaža i opisuje većinu obilježja europske tradicijske glazbe.
8. razred	Učenik temeljem slušanja opisuje obilježja tradicijske glazbe geografski udaljenijih naroda/kultura (Sjeverna Amerika, Južna Amerika, Afrika, Australija, Azija). Napomena: treba upoznati najmanje dva područja/kontinenta.	Temeljem slušanja, opisuje obilježja glazbe i drugih umjetnosti (tekst, ples/pokret, odjeća i obuća) u tradicijskoj glazbi geografski udaljenijih naroda/kultura.	Opaža i opisuje većinu obilježja tradicijske glazbe geografski udaljenijih naroda/kultura.

4.4. Postupci i kriteriji vrednovanja učenika u nastavi glazbe

Kako bi dobio što realniju ocjenu, učitelj mora prikupiti što više podataka o učenikovom znanju i sposobnostima. U ocjenu također treba uključiti i učenikovo zalaganje na nastavi, odnos prema radu i ponašanje. Također, postoje tri glavne opasnosti kod ocjenjivanja. Učenik koji je dobio lošu ocjenu može protumačiti da „zaostaje“ za drugim učenicima, što ga može demotivirati za daljnji rad. Sam postupak ocjenjivanja može oduzeti dosta vremena učiteljima i učenicima te učitelji mogu doći u opasnost da više pozornosti posvećuju dobrim učenicima (Matijević, 2017). Neki učitelji se prije nastavnog sata dovoljno ne pripreme pa prilikom provjeravanja učenika smišljaju pitanja na licu mjesta. Takva praksa može dovesti do gubitka jasnih kriterija, ocjenjivanje više nije objektivno, niti jednako za sve učenike. Ocjenjivanje učenika bi trebalo biti pravedno i u skladu s nastavnim sadržajem koji je učitelj s učenicima obradio. Mnogi stručnjaci smatraju kako bi ocjenjivanje u nastavi Glazbene kulture trebalo biti opisno jer bi se na taj način ocjenjivanje individualiziralo, a natjecateljski duh kod učenika neutralizirao. Ulaskom u svaki razred, možemo naići na učenike koji imaju različite interese, ali i predispozicije. Dok jedni učenici dobro pjevaju odnosno točno intoniraju, drugi vole pjevati, ali nemaju potrebne glazbene sposobnosti za taj zadatak. U razredu će također biti i učenika koji su zainteresirani za aktivno slušanje i onih koji nisu, također onih koji su nadareni, ali nemotivirani i obratno (Matijević, 2017).

U nastavi Glazbene kulture postoje obvezni elementi vrednovanja koji rezultiraju opisnom ili bročanom ocjenom te ovise o dobi učenika odnosno razredu (tablice 6, 7 i 8). Kao što je ranije navedeno, jedan od elemenata vrednovanja u osnovnoj školi na satu Glazbene kulture je *Slušanje i poznavanje glazbe*. Učenik bi trebao opažati, analizirati i razlikovati glazbeno-izražajne sastavnice kao što su tempo, metar, ritam, melodija, visina tona, dinamika i izvođači. Također, uz taj element se veže i slušno identificiranje naziva skladbe i skladatelja, različitih vrsta glazbe te različitih stilskih razdoblja, žanrova i pravaca (MZO, 2019). *Izražavanje glazbom i uz glazbu* je drugi obvezni element i podrazumijeva uključivanje učenika u skupne glazbene aktivnosti, vrednovanje napretka s ciljem poticanja razvoja vještina i motiviranost za glazbene aktivnosti. U nastavi glazbe također postoji mogućnost da učitelj prema vlastitoj procjeni, u skladu sa sadržajem koji je predstavio učenicima, uvede treći element vrednovanja *Osnove glazbene umjetnosti* (MZO, 2019). Taj bi element podrazumijevao (pre)poznavanje i

razumijevanje glazbeno-izražajnih sastavnica, razumijevanje obilježja različitih stilova, vrsta i žanrova glazbe, razvoj glazbe kroz povijest kao i obilježja glazbi svijeta, europske glazbe te hrvatske tradicijske glazbe (MZO, 2019).

Važno je napomenuti da se prilikom vrednovanja mora obratiti pažnja na učenikove mogućnosti i posebnosti psihofizičkog razvoja. Praćenje i provjeravanje se odnose na ocjenjivanje završnog *rezultata* učenika, ali također i *procesa* u kojemu se on razvija i sazrijeva. (Kadum-Bošnjak i Brajković, 2007). Svako dijete ima osobne razvojne potrebe pa se tako može pretpostaviti da je svaki učenik za nešto talentiran. Svaki darovit učenik zahtijeva posebnu učiteljevu pažnju odnosno kontinuirano praćenje – učitelj bi trebao poticati razvoj onih osobina u kojima je dijete posebno darovito te stvarati situacije u kojima će ta darovitost doći do izražaja. Prilikom ocjenjivanja kod nekih učenika bi trebalo postojati i razumijevanje za prepreke koje su nastale u učenju zbog učenikovih teškoća ili poremećaja. Iz tog razloga, onog učenika koje je stručno povjerenstvo prepoznalo kao učenika s teškoćama u učenju ne možemo ocijeniti ocjenom nedovoljan. Takvim učenicima učitelj treba prilagođavati aktivnosti i zadatke te poticati njihov napredak. Krajnji cilj ocjenjivanja ne bi trebalo biti utvrđivanje što učenik *ne zna* ili *ne može*, a isto tako učenike ne treba niti uspoređivati i selekcionirati. Kao što je ranije navedeno, ocjena je povratna informacija s kojom se utvrđuje koliko je učenik napredovao te ga se potiče na daljnji, kvalitetniji rad. Učenika je potrebno što objektivnije ocijeniti jer ništa ne može uništiti motivaciju kao situacija u kojoj učenik nije nagrađen za svoj rad i trud. Iza svake ocjene leže različite navike i različita znanja, a nastavak školovanja ovisi o učenikovu uspjehu. Zbog toga je važno da ocjena bude što realnija odnosno da ona bude odraz učenikovih kompetencija. Pritom je odnos između učitelja i učenika od velike važnosti. Ukoliko je taj odnos nekvalitetan i temelji se na strahu, rezultati učenika će biti slabiji. Rezultati će biti lošiji i ako učenici ne poštuju učitelja ili ga ne shvaćaju ozbiljno, kao niti „njegov“ predmet.

Učenike u nastavi Glazbene kulture možemo vrednovati formativno i sumativno. Temelj formativnog vrednovanja može biti portfolio, a u nastavi Glazbene kulture nam takva pokazna mapa učenika može biti od velike važnosti. U portfolio učenici mogu spremati radove, zadatke koje su zajedno s učiteljima izabrali, te one koji su dobar pokazatelj njihovih postignuća u nastavi Glazbene kulture. Portfolio je najbolji način da učitelj ima uvid u učenikov rad, posebna ostvarenja i elemente na kojima još mora poraditi.

Prilikom sumativnog vrednovanja (pr)ocjenjujemo napredak učenika nakon određene lekcije, teme, polugodišta ili na kraju školske godine. U nastavi Glazbene kulture to mogu biti slušni testovi, testovi znanja o određenoj temi koji smo obrađivali s učenicima ili usmeno ispitivanje. Ako smo, na primjer, s učenicima završili cjelinu *Tradicijska glazba Hrvatske*, tada učenike možemo usmeno ili pisanim putem ispitati i na taj način provjeriti njihovo znanje. U kontekstu sumativnoga vrednovanja, *unutarnje vrednovanje* u nastavi Glazbene kulture realiziralo bi se tako što bi učitelj sam osmislio, planirao i proveo vrednovanje, dok bi kod *hibridnog vrednovanja* isto osmislio i planirao ispitni centar, a proveo učitelj. *Vanjsko vrednovanje* osmišljava, planira i provodi ispitni centar, a u Hrvatskoj ga provodi *Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje* – primjer takvog vrednovanja u nastavi glazbe je *Državna matura iz Glazbene umjetnosti*.

Temeljni pristupi vrednovanju u nastavi glazbe su – u okviru formativnoga vrednovanja – vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje. Prilikom *vrednovanja za učenje*, učenicima možemo dati „izlazni listić“, a oni će, rješavajući zadatke, dobiti povratnu informaciju o razini usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda te se motivirati za daljnje učenje. Dakako, povratna se informacija u nastavi glazbe učenicima može kontinuirano pružati usmenim putem, tijekom razgovora na satu. Prilikom *vrednovanja kao učenja*, učenik će u nastavi Glazbene kulture moći samoanalizirati i samovrednovati procese razvoja vlastitih glazbenih i generičkih kompetencija (MZO, 2019). Učenik će procijeniti vlastiti, ali i uspjeh svojih vršnjaka prilikom izražavanja i stvaranja. *Vrednovanje naučenog* je zapravo sumativno vrednovanje. U nastavi Glazbene kulture, učenike nakon određene teme, cjeline i na kraju školske godine možemo usmeno ili pisanim putem provjeriti te ocijeniti i u konačnici, donijeti zaključnu ocjenu temeljem cjelogodišnjeg, kontinuiranog vrednovanja.

Tablica 6: Prijedlog kriterija ocjenjivanja elementa *Slušanje i poznavanje glazbe*

Odličan (5)	Učenik je zainteresiran za slušanje. Učenik samostalno prepoznaje te imenuje skladatelje i skladbe. Prepoznaje glazbene sastavnice te ih može analizirati i usporediti.
Vrlo dobar (4)	Učenik je uglavnom zainteresiran za slušanje. Učenik zna prepoznati i imenovati skladatelje i skladbe te glazbene sastavnice, ali mu je potrebna učiteljeva pomoć.
Dobar (3)	Učenik je djelomično zainteresiran za slušanje. Učenik teže prepoznaje slušne primjere kao i glazbene sastavnice.
Dovoljan (2)	Učenik je rijetko zainteresiran za slušanje. Učenik nije samostalan u prepoznavanju slušnih primjera kao niti glazbenih sastavnica.
Nedovoljan (1)	Učenik nije zainteresiran za slušanje. Učenik ne prepoznaje slušni primjer, kao niti glazbene sastavnice.

Tablica 7: Prijedlog kriterija ocjenjivanja elementa *Izražavanje glazbom i uz glazbu*

Odličan (5)	Učenik rado pjeva ili svira, pokazuje interes za skupnim muziciranjem.
Vrlo dobar (4)	Učenik pokazuje interes za sudjelovanje u razrednim aktivnostima kao što je muziciranje, ali ga s vremena na vrijeme treba dodatno motivirati i poticati.
Dobar (3)	Učenik često ne sudjeluje u razrednim aktivnostima kao što je skupno muziciranje te pokazuje smanjen interes. Potrebno ga je konstantno poticati.
Dovoljan (2)	Učenik vrlo rijetko sudjeluje u razrednim aktivnostima kao što je skupno muziciranje te često ne reagira na poticaj učitelja.
Nedovoljan (1)	Učenik odbija sudjelovati u razrednim aktivnostima, nema nikakav interes te ometa nastavu.

Tablica 8: Prijedlog kriterija ocjenjivanja elementa *Osnove glazbene umjetnosti*

Odličan (5)	Učenik prepoznaje pojmove s područja glazbenih oblika, vrsta i stvaralaštva glazbe kao što su vokalna glazba, vokalno-instrumentalna glazbe, instrumentalna glazba, narodna glazba, vrste instrumenata, glasova, zborova kao i glazbeno-scenska djela.
Vrlo dobar (4)	Učenik prepoznaje veći dio prethodno navedenih glazbenih pojmova, ali uz malu pomoć učitelja.
Dobar (3)	Učeniku je za prepoznavanje glazbenih pojmova potrebna pomoć učitelja.
Dovoljan (2)	Učenik prepoznaje vrlo malo glazbenih pojmova.
Nedovoljan (1)	Učenik ne poznaje niti jedan glazbeni pojam, nije zainteresiran, te pritom ometa nastavu kao i druge učenike.

5. PRIJEDLOZI VREDNOVANJA UČENIČKIH POSTIGNUĆA U NASTAVI GLAZBENE KULTURE NA PRIMJERU OPERE KAO GLAZBENO-SCENSKE VRSTE

U ovom poglavlju, na primjeru *opere*, pokušat ću konkretizirati sve do sada napisano o vrednovanju u nastavi Glazbene kulture. Primjer opere sam odabrala iz razloga što predstavlja jednu od nasloženijih glazbenih vrsta jer kombinira pjevanje, sviranje, glumu, scenu i kostime, a ponekad i ples. Prema dijakronijskom modelu, opera se u općeobrazovnoj školi obrađuje u osmom razredu (tablica 9).

Tablica 9: Prikaz odgojno-obrazovnog ishoda povezanog s operom (izvor: MZO, 2019)

odgojno-obrazovni ishod	razrada ishoda	odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti „dobar“
Učenik slušno i vizualno prepoznaje, razlikuje, opisuje i uspoređuje glazbeno-scenske i vokalno-instrumentalne vrste.	Slušno i vizualno prepoznaje, razlikuje, opisuje i uspoređuje glazbeno-scenske (opera, opereta, mjuzikl, balet) i vokalno-instrumentalne (oratorij, kantata) vrste. Glazbena djela svrstava u određenu vrstu, prema njihovim obilježjima.	Opisuje različite glazbeno-scenske vrste i njihovu organizaciju (brojevi, scene/slike/prizori, činovi). Opisuje povezanost glazbe i drugih umjetnosti u operi, opereti, mjuziklu i baletu. Opisuje vokalno-instrumentalne vrste i njihovu strukturu.

Prema navedenom odgojno-obrazovnom ishodu, učenik bi trebao slušno i vizualno prepoznati, razlikovati, opisivati te uspoređivati glazbeno-scenske i vokalno-instrumentalne vrste, što uključuje i operu. Kako bi se navedeni ishod ostvario, glazbeno-scenske vrste se moraju upoznati audiovizualnim putem. Učenik bi trebao upoznati strukturu opere kao glazbeno-scenskog djela te detaljnije upoznati obilježja određenih dijelova u operi kao što su: uvertira, arija, recitativ, *intermezzo*, duet/tercet/kvartet, zbarski ulomci. Učenik bi, također, trebao moći usporediti operu s ostalim glazbeno-scenskim vrstama, usporediti operu s dramom te uočiti i objasniti odnos glazbe i ostalih umjetnosti u operi.

Opera *Čarobna frula* KV 620 (njem. *Die Zauberflöte*), koju je Wolfgang Amadeus Mozart (1756. – 1791.) skladao 1791. godine, dobar je primjer za prikazivanje mogućnosti vrednovanja učenika. Osim što se nalazi u udžbenicima, relevantna je za upoznavanje, jedna je od najpoznatijih opera ikad skladanih te je dobro prihvaćena od strane učenika zbog svojih atraktivnih brojeva. Učenik bi prilikom obrađivanja opere *Čarobna frula* aktivnim slušanjem upoznao nekoliko odabranih brojeva iz opere, upoznao sadržaj i likove u operi te pojedinosti o operi. Nakon što smo s učenicima na satu (ili tijekom nekoliko nastavnih sati) obradili operu *Čarobna frula*, možemo im dati listić za ponavljanje sa zadatkom *riješi križaljku* (tablica 10). Učenici će odgovoriti na pitanja u tablici te potom precrtati odgovore u križaljci. Nakon što su pronašli odgovore na sva pitanja, učenici će od slova koja su ostala neprecrtana sastaviti pojam koji je u ovom slučaju *glazbeno-scenske vrste*. Rješavajući križaljku, učenici će ponoviti podjele pjevačkih glasova, pojedina obilježja opere te se prisjetiti likova i karakteristika opere *Čarobna frula*.

Tablica 10: Osmosmjerka na temu *Čarobne frule* (samostalna izrada)

A	R	I	T	R	E	V	U	Riješi križaljku 1. Prezime skladatelja opere <i>Čarobna frula</i> . 2. Ime velikog svećenika, oca Pamine. 3. Instrumentalni ansambl u operi. 4. Instrumentalni uvod u operi. 5. Najviši ženski glas. 6. Skupina osoba koje zajedno pjevaju. 7. Najviši muški glas 8. Ime kćeri Kraljice noći u koju se Tamino zaljubio. 9. Ime ptičara koji je pomagao Taminu pronaći kraljičinu kćer. 10. Vokalno-instrumentalni broj u izvedbi jednog glasa.
G	L	A	Z	S	B	E	R	
N	S	O	P	A	S	Z	A	
M	O	Z	A	R	T	B	T	
A	P	C	M	A	E	O	S	
R	R	N	I	S	S	R	E	
I	A	K	N	T	A	V	K	
J	N	R	A	R	S	T	R	
A	T	E	N	O	R	A	O	
O	N	E	G	A	P	A	P	
Od preostalih slova složi pojam. ----- -----								

Sljedeći primjer može poslužiti za poticanje učenika na usporedbu ove opere s ostalim operama koje su upoznali (tablica 11). S učenicima ćemo prvo poslušati *Ariju Kraljice noći*, a zatim ariju *Notte e giorno faticar*. Prilikom slušanja, učenici će u tablicu samostalno upisivati odgovore, a nakon slušanja provjerit ćemo ih skupa. Nakon što smo odgonetnuli točne odgovore, još jednom ćemo poslušati glazbene primjere.

Tablica 11: Primjer zadatka za učenike

	W. A. Mozart: Čarobna Frula, <i>Arija Kraljice noći</i>	W. A. Mozart: Don Giovanni, <i>Notte e giorno faticar</i>
Izvođački sastav		
Tempo		
Dinamika		
Jezik		
Ugođaj		

Učenici također mogu rješavati zadatke u skupinama – možemo ih podijeliti u pet skupina te svakoj skupini dati kuverte u kojima će biti papirići. Na svakoj kuverti će biti napisana jedna glazbeno-izražajna sastavnica. U kuverti na kojoj piše *tempo* na papirićima će pisati *lento*, *adagio*, *allegro*, *presto*. Na papirićima za izvođače možemo učenicima ponuditi *simfonijski orkestar*, *gudački kvartet*, *sopran* i *alt*, dok na papirićima za dinamiku može pisati *pp*, *p*, *mp*, *mf*, *f*, *ff*. Reproducirat ćemo skladbu, a zadatak učenika će biti izabrati jedan papirić koji se odnosi na određenu sastavnicu te ga zalijepiti na ploču. Osim vrednovanja kroz igru, učenike možemo vrednovati i usmenim i pisanim provjerama. Usmene provjere u nastavi Glazbene kulture ne moraju biti „službene”, nego se mogu provoditi u obliku razgovora s učenicima. Učenicima možemo postaviti tri seta pitanja:

- a) o operi općenito;
- b) konkretno o operi Čarobna frula (skladatelj, jezik, obilježja *Singspiela*);
- c) kontekst (usporedba na više razina).

Pisane provjere mogu sadržavati različite tipove zadataka – *zaokruži točan odgovor*, *izbaci uljeza* ili *poveži pojmove*. Primjer pisane provjere se može sastojati od svih tipova zadataka (tablice 12-15). U prvom pitanju tražit ćemo od učenika da povežu pojmove libretto, uvertira, opera i arija s njihovim definicijama (tablica 12). U drugom pitanju tražit ćemo od učenika da zaokruže točan odgovor (tablica 13). U trećem će pitanju učenici trebati prepoznati koji je od navedenih pojmova uljez (tablica 14). U četvrtom pitanju će učenici odgovoriti na niz postavljenih pitanja (tablica 15).

Tablica 12: Prvo pitanje s povezivanjem pojmova

1. Poveži pojmove	
libreto	uvodni instrumentalni stavak
uvertira	vokalno-instrumentalni broj u izvedbi jednog glasa
opera	dramsko-poetski tekst za glazbeno-scensko djelo
arija	glazbeno-scenska vrsta

Tablica 13: Drugo pitanje s odabirom točnog odgovora

2. Zaokruži točan odgovor		
Tko ima glavnu ulogu u operi?	Zaokruži instrumentalni dio u operi.	Tko je skladao <i>Čarobnu frulu</i>?
a) instrumentalisti	a) duet	a) Ludwig Van Beethoven
b) scenografi	b) tercet	b) Wolfgang Amadeus Mozart
c) pjevači	c) recitativ	c) Johann Sebastian Bach
d) libretisti	d) <i>intermezzo</i>	d) Joseph Haydn

Tablica 14: Treće pitanje s izbacivanjem uljeza

3. Izbaci uljeza				
a)	uvertira	Arija	Recitativ	Rondo
b)	Čarobna frula	Godišnja doba	Figarov pir	Don Giovanni

Tablica 15: Četvrto pitanje s dopisivanjem odgovora

4. Odgovori na pitanja.	
a) Kako se naziva osoba koja ravna orkestrom?	
b) Tko uređuje scenu na kojoj se odvija radnja?	
c) Tko je zadužen za izradu kostima izvođača?	
d) Gdje se opera izvodi?	

Osim usmenih ili pisanih provjera, učenike možemo ocijeniti na još nekoliko načina. Primjerice, možemo motivirati učenike za vođenje dnevnika slušanja. Učenici će u dnevniku slušanja analizirati glazbena djela (tablica 16). Dnevnik slušanja se na satu Glazbene kulture može koristiti u svim razredima, sa skladbama koje su prilagođene za taj razred. Cilj dnevnika nije samo poslušati djelo i napisati u tablicu odgovore, već višestruko slušanje i analiza putem kojih će učenik upoznati djelo, ali i zapamtiti ga.

Tablica 16: Primjer dnevnika slušanja

Naziv opere	
Skladatelj	
Libretist	
Jezik	
Ukratko o operi	
Glazbeno razdoblje	
Glazbeni broj koji slušamo	<i>Arija Kraljice noći</i> (njem. Arie der Königin der Nacht)
Izvođački sastav	
Melodija	
Ritam	
Tempo	
Dinamika	
Ugođaj	

Još jedan način na koji možemo vrednovati učenike je odlazak u kazalište ili koncertnu dvoranu. Učenicima ćemo unaprijed zadati zadatke, to jest pružiti smjernice koje će im olakšati praćenje izvedbe glazbenoga (ili glazbeno-scenskog) djela uživo. Prije odlaska na koncert, preporuča se predstavljanje informacija o djelu, ili pak poticanje učenika na samostalno istraživanje putem različitih izvora – odlazak u knjižnicu, pretraživanje interneta. Nakon iskustva koje je učenicima pružila izvedba djela, učenike se može potaknuti da samostalno ili u skupinama izrade prezentaciju, sastavak ili plakat koji će učitelj ocijeniti ili staviti u portfolio.

Zaključno, ovdje je opera samo ogledni primjerak, a za sve sadržaje koji se obrađuju u nastavi Glazbene kulture mogu se osmisliti različiti načini praćenja i vrednovanja učenika, bili oni formativni ili sumativni. Ocjenjivanje ne bi trebalo biti nimalo opterećujuće za učenike već upravo suprotno – zanimljivo i motivirajuće.

6. ZAKLJUČAK

Ovim sam diplomskim radom, kao budući učitelj, htjela istražiti jedno od najnezahvalnijih područja s kojim se susreće svaki učitelj glazbe, a to je vrednovanje učeničkih postignuća. Pišući ovaj rad, saznala sam što se sve nalazi u službenim, trenutno važećim dokumentima i pravilnicima koji reguliraju vrednovanje te analizirala aktualni kurikulum nastave glazbe, kao i program koji mu je prethodio. Također, spoznala sam kako i na koji način pristupiti vrednovanju učenika u nastavi Glazbene kulture. Iako se glazbene aktivnosti poput pjevanja i sviranja ne ocjenjuju kao vještine jer nisu svi učenici talentirani za glazbu, muziciranje je ipak važan – i može se reći neizostavan – dio nastave glazbe. Učitelj bi u nastavi trebao pratiti i ocjenjivati učenikovo zalaganje i odnos učenika prema predmetu, a u pogledu aktivnoga slušanja glazbe, tražiti od učenika prepoznavanje i razlikovanje različitih glazbenih obilježja. U novom se kurikulumu dodatan naglasak stavlja i na (u)poznavanje glazbe u različitim društvenim, kulturnim i povijesnim kontekstima.

S obzirom na sve što je izneseno u ovom diplomskom radu, može se zaključiti kako vrednovanje učenika u nastavi Glazbene kulture nije nimalo lak zadatak za učitelja. Neki od problema vrednovanja svakako se odnose na satnicu – samo jedan sat Glazbene kulture tjedno te organizaciju nastave – veliki broj učenika u svakom razredu, što onemogućuje kvalitetan rad. Također, učitelji se tijekom studija nedovoljno informiraju o dokimologiji, što uvelike utječe na vrednovanje učenika. Zajedno s Likovnom i Tjelesno-zdravstvenom kulturom, Glazbena kultura dijeli nezavidan status, zbog specifičnosti tih predmeta, istima se ne pridaje važnost kao ostalim predmetima te se smatraju predmetima za poboljšavanje prosjeka ocjena. Bez obzira na postojeće probleme i izazove, važno je učenike motivirati za učenje i upoznavanje glazbe te razvijati njihovu kreativnost, potrebu i ljubav prema glazbi.

7. LITERATURA

- Grgin, I. (1994). **Školska dokimologija**. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Kandum-Bošnjak, S., Brajković, D. (2007): **Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi**. Metodčki obzori, vol. 2, 35-51.
- **Kurikulum nastavnog predmeta Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije**. (2019). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja
- Matijević, M. (2017). **Izazovi vrednovanja škole i u školi**. U Banjalučki novembarski susreti 2016: Zbornik radova sa naučnog skupa. Banja Luka: Filozofski fakultet. 93-118.
- Matijević, M., Drljača, M., Topolovčan, T., (2016). **Učenička evaluacija nastave likovne kulture**. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, Vol. LXII No. 1
- **Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje**. (2010). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH.
- **Nastavni plan i program za osnovnu školu**. (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
- **Okvir nacionalnog kurikuluma**. (2019) Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja
- Peić, M., (1983). **Pristup likovnom djelu**, Zagreb: Školska knjiga
- **Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi**. (2019). Zagreb: Narodne novine
- Rojko, P. (1997). **Ocjenjivanje u glazbenoj nastavi**. Tonovi, 12(2), 11-14.
- Rojko, P. (2005). **Metodika glazbene nastave - praksa II. dio**. Zagreb: Jakša Zlatar
- Rojko, P. (2012). **Metodika nastave glazbe: teorijsko - tematski aspekti - drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje – elektroničko**. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera. Pedagoški fakultet.
- Šulentić Begić, J. (2016). **Primjena otvorenog modela nastave glazbe u prva četiri razreda osnovne škole**. Metodčki priručnik za učitelje i studente primarnog obrazovanja, glazbene kulture i glazbene pedagogije. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- Šulentić Begić, J., Živković, K. (2013). **Ocjenjivanje učenika mlađe školske dobi u nastavi glazbene kulture**. Tonovi, 62, 52-63.

- Vidulin-Orbanić, S. (2012). **Pitanje objektivnosti i pouzdanosti ocjena u različitim aktivnostima nastave Glazbene kulture.** Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja, 61, 101-115.